NOVADI ZAĻO

Festivāls dabā un daba festivālā

Jau piecpadsmito reizi festivāls "Laba daba" šovasar jūlijā aicinās uz nedēļas nogali, kur kultūra un daba kopā svin vasaru – koncerti un skatuves māksla, kino un darbnīcas, sarunas un kustība, un starp visiem notikumiem īsta vasaras brīvdienu sajūta, taču mūs interesēja saprast, ko par šiem cilvēku svētkiem varētu teikt daba?

Atbildot uz jautājumu par to, kāda ir saderība starp festivālu un dabu, jo par šādiem pasākumiem cilvēkiem lielākoties ir priekšstats kā par kaut ko gana šmucīgu un visnotaļ ne draudzīgu apkārtējai videi, festivāla organizatoru komandas pārstāve Gundega Turnele atzīst: "Festivāls "Laba daba" apliecina, ka saderība starp festivālu un dabu ir iespējama, izmantojot depozīta glāžu sistēmu, atkritumu vākšanu un šķirošanu, kā arī maksimāli videi draudzīgu materiālu izvēli un mobilo pelnu trauku ieviešanu, un minimālus drukas darbus. Mūsu mērķis ir radīt labu piemēru, kas mudina apmeklētājus dabiski saudzēt sakopto ābeļdārzu un pļavu, pierādot, ka liela cilvēku sanākšana var būt videi draudzīga. Protams, ka paradumu maiņa ir lēns process un mēs esam tikai vieni no vēstniekiem."

Viņa uzsver, ka tā ir vieta, kur satikt sen neredzētus māksliniekus, aiziet uz izrādi kopā ar bērniem, noskatīties īsfilmu maratonu, izstaigāt Ratnieku dabas takas, nakšņot ābeļdārzā vai dejot rasā basām kājām. "Laba daba" ir vienīgais lielais, ģimenēm un dabai draudzīgais mūzikas un mākslas festivāls, kas norisinās ārpus pilsētvides un piedāvā brīvdienas pie dabas plašā programmas noskaņu gammā, skaistā Gaujas Nacionālā parka teritorijā.

"Liela mēroga pasākums dabā vienmēr atstāj ietekmi, tāpēc svarīgākais ir šo ietekmi maksimāli samazināt. Sekojam budisma principiem un cenšamies izvēlēties "mazāko ļaunumu".

Festivāla infrastruktūra tiek plānota tā, lai pēc iespējas saudzētu apkārtējo vidi, piemēram: tiek izmantoti esošie ceļi un piebraucamās zonas, tehniskais transports pārvietojas pa īpašām plāksnēm, lai nesabojātu zālienu, pēc festivāla teritorija tiek sakopta. Aicinām viesus izmantot transfēra autobusa pakalpojumu un braukt ar vilcienu līdz Siguldai. Drukājam pēc iespējas maz materiālu, izvēloties informācijas izvietošanu mājaslapā," stāsta Gundega.

Festivāla apmeklētājiem tā organizatori rekomendē dažus elementārus, bet būtiskus noteikumus – pirmkārt jau smaidīt un baudīt, tāpat arī uzturēt dabu labu, kas īpaši būtiski no dabas aizsardzības viedokļa, – saudzēt labu dabu visapkārt, izturoties saudzīgi pret kokiem, augiem un apkārtējo vidi kopumā. Vēl vietējās uzvedības noteikumos ir noteikts tas, ka labākais atkritums ir tas, kas atkritumu maisā, tādējādi rosinot apmeklētājus nepiemēslot apkārtni, ir arī noteikts stikla traukus atstāt teltī un nekurināt ugunskurus. Festivāla teritorijā drīkst ienest tukšus ēdienu traukus un tukšas ūdens pudeles. Pudelēm drīkst būt korķi, bet tām jābūt tukšām. Tāpat festivāla laikā apmeklētājiem tā teritorijā ir pieejams ūdens krāns, pa kuru tek ūdens no dziļurbuma. Tas atrodas Suņa skatuves (sķūņa) galā virzienā uz Eža skatuvi. Ūdeni drīkst izmantot dzeršanai. Apmeklētāji gan tiek aicināti pie šī krāna nemazgāt savus līdzi paņemtos traukus, lai ēdiena atkritumi nenokļūtu zemē. Festivāla teritorijā nedrīkst ienest ne stikla traukus, ne metāla galda piederumus (nažus, dakšas, karotes), ne dzērienus un ēdienus, tos gan drīkst ienest telšu pilsētiņā. Pie skatuvēm tiek izvietotas zīmes, ka tur smēķēt aizliegts. Ik gadu apmeklētāji var saņemt mobilos pelnu traukus, lai samazinātu izsmēķu nonākšanu dabas teritorijā, bet tos apkopotu un izbērtu kādā atkritumu tvertnē. "Apmeklētāji to ļoti novērtē, un redzam ik pa laikam, ka tos izmanto arī ārpus festivāla. Tās ir PET pudeļu sagataves, kas atgādina mēģeni ar skrūvējamu korķi. Uz festivāla laiku piesaistītie palīgi rūpējas, lai teritorija būtu sakopta, un tas ir ļoti pamanāms, ka festivāls ir neparasti tīrs. To pamana mūsu apmeklētāji un atzinīgi novērtē," gandarīta organizatoru pārstāve.

"Festivāla nosaukumā "Laba daba" patiesībā ir iekodētas vairākas nozīmes, kas cita citu papildina, un mēs labprāt ļaujam katram apmeklētājam tajā saskatīt savējo," teic organizatoru, aģentūras "Pareizā ķimija" un Radio NABA, pārstāve G. Turnele. Viņa paskaidro sīkāk: "Pirmkārt, tas ir stāsts par cilvēka raksturu – mēs gribam uzsvērt labdabību: kur cilvēki ir atvērti un draudzīgi viens pret otru. Otrkārt, tas ir burtisks vēstījums par to, ka mēs esam dabā un par dabu. Festivāls notiek brīnišķīgā vietā, un mūsu mērķis ir būt saudzīgiem pret apkārtējo vidi – būt "labiem dabai", nevis tikai tās patērētājiem. Galu galā tā ir harmonija – kad tu jūties labi pats savā dabā, tu esi labdabīgs pret citiem un saudzīgs pret visu dzīvo ap sevi. Tāpēc šis nosaukums ir nevis izvēle starp vienu vai otru, bet gan viss kopums, kas veido mūsu festivāla unikālo atmosfēru."

Braukājot pa Latviju un meklējot īsto vietu pirmajam festivālam, domubiedri daudz domājuši ne tikai par teritoriju, bet arī par sajūtu, ko grib radīt, – vietu, kur cilvēki var būt brīvi, atvērti, draudzīgi un vienkārši labi kopā pavadīt laiku, klausoties saulainu mūziku. "Pagājušajā gadā nolēmām ieturēt pauzi. Redzējām, ka pasākumu kalendārs apkārt ir kļuvis pārsātināts, tāpēc gribējām atgriezties tad, kad mūsu auditorija būs sailgojusies pēc īstas, nesteidzīgas kopā būšanas – pēc iespējas satikties "Ratnieku" sētā un skaistajā telšu pilsētiņā ābeļdārzā," G. Turnele teic. Līdzās organizētajiem pasākumiem viņa atgādina par neorganizēto skaistumu – mežu, kas atrodas tuvu festivāla norises vietai.

Pasākuma rīkotāja zina teikt: "Mēs bijām pirmais festivāls, kas 2019. gadā ieviesa glāžu depozīta sistēmu, pateicoties partneriem, kas šādu servisu nodrošināja, līdz tam tas bija sapnis. Pēc mūsu aplēsēm, iepriekš ik gadu tika izlietotas aptuveni 30 000 plastmasas glāžu. 2019. gadā atkritumu apjoms samazinājās par 4,37 tonnām. Kopš tā laika, depozīta glāžu sistēma festivālā tiek izmantota katru gadu un ir kļuvusi par ļoti ierastu praksi. Lielākā daļa apmeklētāju to uztver pašsaprotami, un gadu gaitā redzams, ka sistēma darbojas arvien efektīvāk.

Festivālā darbojas arī atkritumu šķirošanas punkti sadarbībā ar SIA "ZAAO". Apmeklētāju ērtībai tiek nodrošināti bezmaksas dzeramā ūdens punkti.

Arvien biežāk cilvēki ierodas arī ar savām ūdens pudelēm, krūzēm vai citiem atkārtoti lietojamiem traukiem, īpaši jaunākā paaudze. Tas rāda, ka videi draudzīgi ieradumi pakāpeniski kļūst par normu, nevis izņēmumu."

Jāpiebilst, ka uz dabai draudzīgāku attieksmi cenšas pāriet ne viens vien plašam apmeklētāju skaitam organizēts pasākums. Piemēram, populārais taku skriešanas seriāls "Stirnu buks", kas katrā posmā pulcē vairākus tūkstošus cilvēku un arī notiek dabā, jau vairākus gadus lieto sistēmu, ka distances dzirdināšanas punktos vairs netiek lietotas vienreizlietojamās glāzītes, bet gan katram dalībniekam pašam jānodrošina sava krūzīte, pudele vai dzeršanas sistēma. Tāpat arī, tiesa gan, pilsētā notiekošie Dobeles svētki "Sāc vasaru te" pērn ieviesa atkārtoti lietojamo glāžu sistēmu, lai samazinātu plastmasas atkritumu daudzumu un veicinātu ilgtspējīgu domāšanu. Dobeles novada Kultūras pārvaldes projektu vadītāja Sandra Safranoviča paskaidro: "Depozīta atkārtoti lietojamo glāžu sistēmu Dobeles svētkos ieviesām pagājušajā gadā un arī šogad turpināsim šo risinājumu. Redzam, ka tas būtiski palīdz samazināt atkritumu apjomu – pēc svētkiem vide ir daudz tīrāka un sakārtotāka. Tāpat atkritumu izvešanas izmaksas ir samazinājušās aptuveni trīs reizes."

Viņa arī pastāsta, ka pašlaik jau depozīta sistēma tiek izmantota trīs lielākajos Dobeles novada pasākumos – Dobelē, Aucē un Tērvetē. "Protams, sākotnēji bija arī izaicinājumi un zināma skepses deva no apmeklētāju puses, jo bija jāmaina ierastie paradumi un jāparāda, ka šāds risinājums var būt gan ērtāks, gan videi draudzīgāks. Taču domāju, ka šogad iedzīvotāji jau būs daudz vairāk pieraduši pie šīs kārtības un uztvers to kā pašsaprotamu pasākumu daļu," secina S. Safranoviča.

Festivāla mērķis ir radīt labu piemēru, kas mudina apmeklētājus dabiski saudzēt sakopto ābeļdārzu un pļavu, pierādot, ka liela cilvēku sanākšana var būt videi draudzīga.

ULDA SILIŅA FOTO

"Festivāls notiek brīnišķīgā vietā, un mūsu mērķis ir būt saudzīgiem pret apkārtējo vidi – būt "labiem dabai", nevis tikai tās patērētājiem. Galu galā tā ir harmonija – kad tu jūties labi pats savā dabā, tu esi labdabīgs pret citiem un saudzīgs pret visu dzīvo ap sevi," uzskata tā rīkotāji.

EMĪLA GUNTA ĶŪŠA FOTO

Bērni mācās saudzēt dabu

Ekoskolu programma ir viens no populārākajiem un visaptverošākajiem vides izglītības modeļiem pasaulē, kas veicina bērnu izpratni par apkārtējo vidi un ilgtspējīgu dzīvesveidu. Latvijā programmu kopš 2002. gada īsteno Vides izglītības fonds.

FOTO NO PII "ZĪĻUKS" ARHĪVA

Bērnudārza "Zīļuks" videi draudzīgajās aktivitātēs allaž tiek iesaistīti arī bērnu vecāki. Pavasara talkā viņi ar mazajiem audzēkņiem gatavoja kastes, kurās augs dažādi dārzeņi.

Jelgavas pirmsskolas izglītības iestāde "Zīļuks" ir ieguvusi ekoskolas vēstnieka statusu. "Ekoskolu programmā bērni mācās rūpēties par dabu un apkārtējo vidi, šķirot atkritumus, taupīt resursus un izzināt dabas procesus rotaļās un praktiskās aktivitātēs. Bērni tiek iesaistīti dažādos projektos, eksperimentos un arī lēmumu pieņemšanā kopā ar skolotājiem un vecākiem. Tas palīdz veidot atbildīgu attieksmi pret vidi, ilgtspējīgus ikdienas ieradumus un veicina sadarbību," stāsta "Zīļuka" vadītāja Inga Luca.

Kopš 2023. gada "Zīļuks" piedalās starptautiskā projektā "Atkritumi kā resursi Latvijā – reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana", kura mērķis ir samazināt atkritumu rašanos un veicināt aprites ekonomikas principu ieviešanu.

Projekta laikā divu gadu garumā visās grupās veikts atkritumu audits – bērni kopā ar skolotājiem svēruši radītos atkritumus, analizējuši rezultātus un meklējuši risinājumus to samazināšanai. Šajā laikā pārtikas atkritumu daudzumu izdevies samazināt par 60%. Ar bērniem regulāri pārrunāta pārtikas izšķērdība, bet pašapkalpošanās ēdienreizēs bērni paši uz šķīvja liek tik daudz ēdiena, cik spēj apēst. Pāri palikušais ēdiens netiek izmests – no tā gatavo, piemēram, ķiploku grauzdiņus vai griķu plācenīšus, savukārt augļus un dārzeņus apēd vēlāk pēcpusdienā. Ikdienā bērni arī paši gatavo salātus, cep maizītes un kūkas, kā arī ziemai žāvē tējas, augļus un sēklas.

Divu gadu laikā sadzīves atkritumu apjoms samazināts par 54%, bet papīra un kartona iepakojuma daudzums – par 61%.

Pirmsskolas izglītības iestādes pedagogi atzīst, ka ekoskola ir darbietilpīgs komandas darbs, kurā labs rezultāts sasniedzams, ja tajā iesaistās gan pedagogi, gan bērni, gan viņu vecāki. I. Luca pastāsta, ka iesākumā ne visi vecāki to saprata un pieņēma jaunos noteikumus, piemēram, kāpēc apavi vai sporta tērps bērna skapītī netiek turēts plastmasas maisiņā, bet gan auduma. Nācās daudz skaidrot un izglītot vecākus par videi draudzīgu dzīvesveidu. "Tajā pašā laikā cenšamies nekrist galējībās. Pastalās nestaigājam un tumšā pie svecēm nesēžam. Svarīgākais ir tas, kā mūsu darbība šodien ietekmēs mūs un Latvijas dabu nākotnē," pauž "Zīļuka" vadītāja I. Luca.

Pēc vairāku gadu darba pedagogi secina, ka rezultāts ir. Piemēram, gadās, ka bērni par vides lietām zina vairāk nekā vecāki un var aizrādīt, ka, izejot no telpas, nav izslēgta elektrība. Īstenotas arī vecāku ierosinātās idejas par bērnudārza teritorijas labiekārtošanu. Vēl pēc vecāku ierosinājuma Ziemassvētku eglītes tika vestas uz briežu dārzu, bet izlaiduma bērzu meijas izmantotas pirts slotām.

MĀKSLA UN VIDE

Ar mākslas objektiem, festivāliem, performancēm un rezidencēm gan pasaulē, gan Latvijā mākslinieki pievērš uzmanību vides jautājumiem.

PEDVĀLES MĀKSLAS PARKS

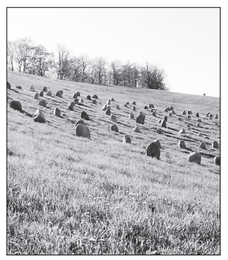

FOTO NO VISITTALSI.COM

Kas: pastaigu parks
Kur: Latvija, Abavas upes ieleja
Kad: kopš 1991. gada

Pedvāles mākslas parks ietilpst īpaši aizsargājamā kultūrvēsturiskā teritorijā "Abavas teritorija". Gandrīz 100 hektāru lielā platībā mākslinieki rezidenču laikā regulāri veido darbus, izmantojot dabā pieejamos materiālus un integrējot tos vidē. Ar vides instalācijām un vides objektiem Pedvāles mākslas parks parāda, kā mākslu var saistīt ar dabas aizsardzību un reģiona identitāti. Parku 1991. gadā sāka veidot tēlnieks Ojārs Arvīds Feldbergs. Līdz 2018. gadam tā nosaukums bija Pedvāles Brīvdabas mākslas muzejs.

"JĀŅTĀRPIŅŠ" – "STARO RĪGA"

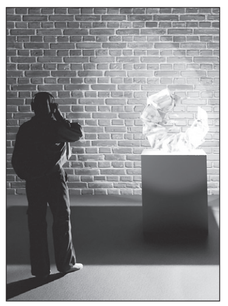

FOTO NO STARORIGA.LV

Kas: festivāls
Kur: Rīga
Kad: kopš 2008. gada

Ikgadējā Rīgas gaismas festivālā "Staro Rīga" starp instalācijām un projektiem tiek rādīti darbi, kas aktualizē pilsētas, kultūras un vides tēmas. Objektu "Jāņtārpiņš" veidoja māksliniece Amanda Sofija Grosberga, iedvesmojoties no 2025. gada kukaiņa – jāņtārpiņa. Kukainis pievērš uzmanību ar savu īpatnējo bioluminiscenci. Autore tam piešķīrusi simbolisku un filozofisku jēgu, norādot uz jauna posma vai dzīves sākumu.

"BILDES RĀMIS"

PUBLICITĀTES FOTO NO SCULPTUREINTHEWILD.COM

Kas: skulptūru parks
Kur: ASV, Linkolna
Kad: kopš 2014. gada

Jako Pernu vides objekts "Bildes rāmis" ir ekomākslas piemērs. 6,8 metrus augstajai skulptūrai mākslinieks izmantojis tikai egli un priedi. Skulptūra 2014. gadā radīta speciāli parkam "Skulptūras dabā" ("*Sculpture in the Wild*"), kas atrodas ASV pilsētā Linkolnā. Parka mērķis ir pievērst uzmanību vietai ar mākslu, mainīt stereotipu par agrāko kalnrūpniecības pilsētu, kurā ražošana apsīkusi. Ražošanu nomainīt pret mākslu – tāds bija parka veidotāju sapnis.

"LEDUS PULKSTENIS"

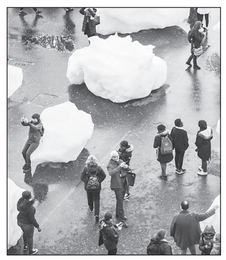

PUBLICITĀTES FOTO NO ART-SHEEP.COM

Kas: instalāciju sērija
Kur: Kopenhāgenā, Parīzē, Londonā
Kad: 2014., 2015., 2018. gads

Islandes mākslinieks Olafurs Eliasons un dāņu ģeologs Miniks Rosings izveidoja instalāciju sēriju, kurā milzīgi ledus gabali no Grenlandes tika izvietoti dažādu pilsētu publiskajā vidē, lai vizualizētu klimata pārmaiņas un ledus kušanu. Pirmā instalācija tika izrādīta 2014. gadā Kopenhāgenā, nākamā Parīzē 2015. gadā, pēc tam 2018. gadā Londonā. Instalāciju izrādīšanas laiki bija piesaistīti starptautiskām klimata sanāksmēm un ziņojumiem.

PIEREDZE

Taupa resursus un neizmanto vienreizlietojamos plastmasas traukus

Ikdienā iestādē īpaša uzmanība tiek pievērsta resursu taupīšanai un atkārtotai materiālu izmantošanai. "Zīļukā" atteikušies no balonu un vienreizlietojamo plastmasas trauku izmantošanas, bet sadarbībā ar ģimenēm no otrreiz izmantojamiem audumiem izgatavoti drēbju maisiņi. Pie elektrības un ūdens slēdžiem izvietotas bērnu veidotas atgādnes par taupīgu resursu izmantošanu.

Mācās audzēt dārzeņus un izmanto lietusūdeni

Lai bērniem veidotos izpratne par vietēju un sezonālu pārtiku, viņi aktīvi darbojas siltumnīcā un āra mazdārziņā – sēj, laista, ravē, vēro augšanu un bauda pašu izaudzētos augļus, ogas, dārzeņus un garšaugus. Katrai bērnu grupiņai ir sava augstā dobe gan ārā, gan siltumnīcā. Ierīkotas lietus ūdens mucas, kur uzkrājušos ūdeni izmanto augu laistīšanai. Tā rezultātā samazinājies iestādes ūdens patēriņš, kas nāk par labu budžetam un videi. Dobju laistīšana bērniem vasarā ir īpaši iemīļota nodarbe. Ikdienā bērni apgūst arī kompostēšanas pamatus – mācās, kā no augu atliekām un citām organiskām vielām veidojas vērtīgs komposts augsnes bagātināšanai.

Radošo darbu tapšanā izmanto pārstrādājamus materiālus

Sadarbībā ar Jelgavas tipogrāfiju iestāde samazinājusi jauna papīra iegādi, izmantojot tipogrāfijas papīra atgriezumus. Plaši tiek izmantoti arī dažādi otrreiz lietojami materiāli – no kartona kastēm bērni veido automašīnu trases, veikalu stendus un leļļu mājas, savukārt plakātu un radošo darbu tapšanā izmanto dažādus otrreiz pārstrādājamus materiālus.

Organizē drēbju un grāmatu maiņas punktu

Divas reizes gadā iestādē tiek organizēts drēbju maiņas punkts "Man lieks, citam prieks", kur iespējams apmainīties ar bērnu un pieaugušo apģērbu un apaviem. Savukārt pie iestādes āra teritorijā izveidots grāmatu maiņas punkts, kas pieejams ne tikai "Zīļuka" ģimenēm, bet arī ikvienam iedzīvotājam.

Latvijas vides aizsardzības fonds

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds".